

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2020

Gabriela Filipovszká

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Gabriela Filipovszká

Míčové hry jako volnočasová aktivita dětí se sluchovým postižením

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis

Děkuji Českému korfbalovému svazu za poskytnutí materiálů, vybavení a spolupráci při realizaci praktické části. Chtěla bych poděkovat i vedení a žákům Střední školy, základní školy a mateřské školy pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4, kteří se aktivně podíleli při praktické části práce. Dále bych na tomto místě chtěla poděkovat vedoucímu mé práce doc. Mgr. Jiřímu Langerovi, Ph.D.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 Sluchové postižení.....	8
1.1 Vady sluchu	9
1.1.1 Diagnostika sluchových vad	10
1.2 Děti školního věku se sluchovým postižením.....	11
1.3 Komunikace osob se sluchovým postižením.....	12
1.3.1 Znakový jazyk	13
1.3.2 Český znakový jazyk	14
1.3.3 Odezírání.....	15
1.3.4 Prstová abeceda	15
1.3.5 Mluvená a psaná podoba českého jazyka	15
2 Volný čas	16
2.1 Charakteristika volného času	16
2.2 Sport jako volnočasová aktivita	17
2.3 Pohyb a sportování osob se sluchovým postižením.....	18
2.3.1 Oddíly a kluby neslyšících sportovců.....	18
2.4 Deaflympiáda	19
3 Sportovní hry	22
3.1 Korfbal.....	23
3.1.1 Korfbal u nás	25
3.1.2 Pravidla korfbalu	25
3.2 Specifika hodin tělesné výchovy na školách pro sluchově postižené	26
3.2.1 Učitel tělesné výchovy jako osobnost a vzor	28
PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 Korfbal na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci	29

4.1	Výzkumný soubor	31
4.2	Shrnutí výukových bloků Korfbalu na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci.....	32
4.3	Pohled korfbalisty na hru dětí sluchově postižených.....	33
4.4	Diskuze	35
	ZÁVĚR	37
	SEZNAM ZKRATEK	39
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40

ÚVOD

Sport hraje v mém životě velkou roli, tvoří jednu velkou kapitolu, která ke mně neodmyslitelně patří. Toto bohužel neplatí u každého, zejména ne u dětí. Spousta z nich totiž tráví volný čas sledováním televize, nebo ztrácí čas na sociálních sítích, které mohou negativně ovlivňovat jejich vývoj.

Mezi aktivně se sportující by se měly řadit i děti s různými typy postižení. Sport dnešní doby dává šanci každému bez ohledu právě na jeho postižení. Sportovně – pohybové aktivity se dají upravovat tak, aby se mohl do hry zapojit každý, a tento úkol jsem si zadala i já.

Jako hráčka korfbalu se podílím na projektu Korfbal do škol, se členy Českého korfbalového svazu navštěvujeme základní školy po celé republice a představujeme jim sport, který je v naší republice málo známý. Rozhodla jsem se spojit mé nadšení pro sport, činnost s dětmi se sluchovým postižením a napsat bakalářskou práci, která se bude věnovat tomu, co mě nejvíce zajímá a naplňuje – sport a zapojení dětí do sportovních aktivit.

Práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části se dozvíme o sluchovém postižení, volném čase a míčových hrách. Práce je zaměřena zejména na sluchové postižení a děti sluchově postižené, kterým je věnována nejen první kapitola mé práce. Volnému času je věnovaná kapitola následující, ve které se dostaneme od obecného vymezení volného času až ke sportům nebo olympiádě sluchově postižených sportovců – deaflympiádě. Existuje mnoho míčových her, od těch klasických, přes různě upravené a nově vytvořené hry, o kterých se dozvíte v posledním oddíle. Práce je také zaměřena na sportovní aktivity neslyšících a s nimi spojený Český svaz neslyšících sportovců. Dostaneme se také ke korfbalu jako jedné z míčových her a samotnému projektu Korfbal do škol. Praktická část je shrnutím ukázky korfbalu na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmounautů v Olomouci jak z mé strany, jako organizátora, tak i ze strany druhé od paní učitelek tělesné výchovy, které se projektu Korfbal do škol zúčastnily.

Cílem práce je zpracovat teoretický náhled na sluchové postižení, volný čas a možnosti využití volného času sluchově postižených a vytvořit přepracovaný plán pro podobu korfbalu neslyšících, podle které probíhalo seznámení se s korfbalem na základní škole pro sluchově postižené. Chtěla bych také rozšířit povědomí o korfbalu, jak u učitelů tělesné výchovy, rodičů, ale i samotných dětí, které jsou potencionálními hráči, neboť se jedná o sport málo rozšířený, ale zároveň velmi zajímavý.

1 Sluchové postižení

Surdopedie bývá označována za vědní disciplínu speciální pedagogiky, zabývající se výchovou a vzděláváním dětí, mládeže a dospělých se sluchovým postižením. Surdopedické edukační působení si klade za cíl poskytovat osobám sluchově postiženým komplexní vzdělání a rozvíjet jejich osobnost po kognitivní, psychosociální a emocionální stránce. Vytvořit komunikační kompetence osob sluchově postižených je jedním z hlavních cílů. Dochází tak k usnadnění maximálního začlenění do slyšící společnosti (Langer, Souralová, 2006).

Stejně jako všechny jiné pedie spolupracuje také i surdopedie s ostatními obory a pediemi, např. logopedie, somatopedie, tyflogedie, biologie, obecná pedagogika, psychologie, filozofie, sociologie a jiné. V určité míře souvisí i s otorinolaryngologií, foniatrií a pediatrií, jakožto medicínskými disciplínami (Bulová in Pipeková, 1998).

Sluch pro člověka neznamena pouze smysl, který nám dává signály upozorňující na zvuky z okolního světa, zároveň je i přijímačem informací, které nám jsou předávány okolím mluvenou řečí. Pokud je funkčnost sluchového analyzátoru snížena, je možné, že dojde právě ke sluchovému postižení. Postižení člověka se sníženou funkcí sluchového analyzátoru limituje, ať méně, či více. Nejedná se pouze o omezení během komunikace, ale přináší i spoustu jiných obtíží, které souvisí se snížením funkce sluchového analyzátoru. (Langer, 2013b)

Slowík (2016, s. 74) se domnívá, že sluchové postižení je zapříčiněno organickou nebo funkční vadou, v některé části sluchového analyzátoru, sluchových korových center, sluchové dráhy a případně také poruch funkcionálně percepčních.

Pokud se člověk narodí jako neslyšící nebo těžce sluchově postižený, má některé kompenzační schopnosti rozvinuté, to ale nemění nic na tom, že handicap ovlivňuje ve velkém množství jejich životy. Sluchový handicap totiž vytváří několik bariér:

- komunikační bariéru,
- deficit v orientačních schopnostech,
- psychickou zátěž,
- omezení sítě sociálních vztahů,
- negativní vliv na vývoj myšlení.

Sluch má mimo jiné i funkci bezpečnostní, je totiž jedním ze smyslů, který je stále aktivní, i po dobu našeho spánku. Díky sluchovým vjemům kontrolujeme v bdělém stavu celé okolí a nežádoucí zvuk v nás vyvolává během chvílky obrannou a únikovou reakci. Za výrazně

zranitelné jsou proto považováni těžce sluchově postižení, kteří v této situaci nedokážou pohoťově zareagovat. (Slowík, 2016)

Pokud má člověk ztrátu sluchu v takovém rozsahu, že ji nelze napravit za pomoci technických pomůcek, znamená to, že ztráta sluchu má na plnohodnotný život člověka negativní vliv. Sluchové postižení je bráno za pouhý sociální důsledek nedostatečnosti sluchu. Objektivně naměřené ztráty sluchu nemusí všechny vyústit v postižení sluchu, hranice, kdy začínáme o sluchovém postižení jako takovém mluvit, není přesně určena a záleží na několika faktorech a nejdůležitějším z nich je daná úroveň sluchu u průměrné populace. Člověk se sluchovým postižením je totiž vůči této většině ve velké míře znevýhodněn a snižuje se tak jeho životní kvalita. WHO určila hranici postižení sluchu u dospělých na ztrátu 26 dB a větší, u dětí je tato hranice stanovena na 16 dB a větší ztrátu. (Langer, 2013c)

1.1 Vady sluchu

Poškození sluchu můžeme rozdělit na dočasné a trvalé. Za dočasné považujeme poruchy sluchu, které je možné odstranit, z toho důvodu nejsou nazývány postižením sluchu. Vady sluchu jsou trvalými patologickými změnami sluchu, které se nazývají sluchovým postižením. Je nemožné je vyléčit, dají se pouze usměrňovat a dát jedinci šanci si na postižení „zvyknout“ díky speciálním technickým pomůckám. Rozlišujeme druhy postižení centrální a periferní. Všechna centrální postižení sluchu mají příčinu v korových či podkorových oblastech. Centrální postižení jsou u dětí málo se vyskytující, přibližně 1 : 200. Z organického poškození ucha dochází ke vzniku periferního postižení sluchu. Mezi periferní postižení sluchu spadají: nedoslýchavost a hluchota. Nedoslýchavost je považována za sníženou schopnost vnímání zvuku. Za úplnou neschopnost slyšet je nazývána právě hluchota. Nedoslýchavých najdeme ve společnosti téměř 20x více než osob neslyšících. Periferní postižení sluchu jsou dále dělena podle místa poškození na typ – převodní a percepční. Příčinou převodního postižení sluchu je poškození ve středním či vnějším uchu. U poruch jsou ve všech tónech sníženy sluchové vjemy. Nejedná se ale o úplnou ztrátu. Ztráta slyšitelnosti se pohybuje maximálně do 60 dB, jedná se tak o oblast vnímání řeči. (Mukšnáblova, 2014)

Klasifikování sluchového postižení je založeno na několika opěrných bodech, jsou jimi hlavně doba vzniku, intenzita ztráty a mimo jiné i typ vady, který je spojován s poškozením v určité části. (Slowík, 2016)

1.1.1 Diagnostika sluchových vad

Pokud bychom se vrátili např. o 20 let zpět, byla velká část dětí s úplnou hluchotou diagnostikována nejdříve až ve věku 1 roku. Vady sluchu se totiž v této době diagnostikovali ve většině případů pouze díky pozorování dítěte rodiči či příbuznými, pouze v ojedinělých případech se na dítě přišel na vyžádání rodičů podívat pediatr. Až v roce 2012 se screeningové sluchové vyšetření zařadilo v České republice do ceníků pojišťoven, nejčastěji bývá tento screening prováděn metodou OAE (otoakustických emisí). (Jungwirthová, 2015)

Sluchová vada by měla být identifikována co nejdříve a to nejpozději do 6. měsíce věku u vad, se kterými se dítě narodí. Je totiž za potřebí, vadu či poruchu co nejdříve začít řešit, aby nedošlo k narušení dětského vývoje. Pokud by v České republice bylo běžné dělat novorozenecký screening všem novorozencům a ne pouze těm, kteří se narodí s rizikem poruchy. Audiometrická vyšetření slouží k vyšetření sluchu. Existuje několik způsobů audiometrických vyšetření, dělí se na subjektivní a objektivní. Maximální spolupráce pacienta je za potřebí při subjektivní audiometrii, kdy je důležitá odpověď pacienta na sluchové podněty. Tudíž jsou tyto metody vhodné až pro děti staršího věku, až tehdy se můžeme spoléhat na pravdivé odpovědi. Metody, které stojí na spolupráci pacienta, musí brát ohledy na biorytmus dětí (únava, hlad, pomocení, nemoc, apod.). Vyšetření bezpřístrojová (sluchová zkouška) a přístrojové techniky (slovní a prahová tónová audiometrie, speciální neprahové testy) jsou subjektivními metodami vyšetření sluchových vad. Tympanometrie, otoakustické emise a elektrofyziologické metody jsou naopak prostředky objektivní audiometrie. (Mukšnáblová, 2014)

Při preventivních prohlídkách v České republice provádí pediatr ve 4, 8, 12 a také 18 měsících věku orientační zkoušku sluchu, sluch bývá testován dále po 2 letech. Velká část sluchově postižených dětí touto testovací metodou projde bez obtíží, jelikož jsou naučení kompenzovat sluchový handicap jinými smysly. (Jungwirthová, 2015)

Pipeková tvrdí, že přesnější výsledky poskytuje audiometrie, která má průběh takový, že do sluchátek nebo kostního vibrátoru generují tóny nastavitelně vysoké a na jejich zaslechnutí vyšetřovaný reaguje. Pro různě vysoké tóny se tedy zaznamenává sluchový práh. Sluchový práh je postupně zaznamenáván do audiogramu grafickým způsobem. Dalším a alternativním způsobem vyšetření je audiometrie slovní, kdy je jedinec vyšetřován zaváděním slovních sestav, je tím mimo jiné zjišťováno porozumění mluvenému slovu.

Tato metoda se však nedá aplikovat u dětí s kombinovaným postižením nebo těžkou sluchovou vadou. (Pipeková in Slowík, 2016)

Základním prvkem u diagnostiky je anamnéza, provádí se u všech poruch, ne jen u sluchových poruch. U malých dětí je zjišťována rozhovorem mezi sestrou/lékařem a rodiči, důležité je se zeptat, na prodělaná onemocnění a současný zdravotní stav. Lékař dále pokračuje ke klasickým vyšetřením poslechem a pohmatem (zhodnocení zevního ucha – změny, jizvy, srůsty, poškození, uzávěry apod.). Dále sestra nebo lékař provedou sluchovou zkoušku, která zkoumá nejen stav slyšení, ale i porozumění slovům pomocí opakování. Tato zkouška se dá provádět pouze u dětí, které jsou schopné slova a slovní spojení opakovat. Vyšetření probíhá ve dvou hlasitých rovinách – hlasitá řeč a šepot. Během této zkoušky nesmí být výsledky ovlivňovány odezíráním, proto sedí vyšetřovaný jedinec bokem k sestře či lékaři. Zásadně se vyšetřuje nejprve ucho lépe slyšící. Začínající vzdálenost mezi vyšetřovaným a lékařem je na šepot 6 m a na hlasitou řeč 10 m. (Mukšnáblova, 2014)

1.2 Děti školního věku se sluchovým postižením

Pro určení úrovně dítěte se provádí vyšetření školní zralosti. Odborníci doporučují vyšetření školní zralosti dětí se sluchovým postižením ve speciálně pedagogickém centru, které se zaměřuje na sluchové postižení. Pokud je dítě vyšetřeno v nespecializovaném zařízení, často se stává, že není rodičům doporučeno, aby dítě navštěvovalo základní školu běžného typu. V dnešní době se čím dál tím častěji setkáváme s tím, že rodiče místo odkladu školní docházky jejich dítěte preferují spíše integraci s asistentem pedagoga, i když ne vždy dítě se sluchovým postižením tuto podporu potřebuje. V případě, že má dítě sluchové postižení, je ve většině případu lepší, když se dítěti dopřeje o rok více na zlepšení úrovně mluvené řeči a celkovému porozumění. Zápis ke školní docházce by měl u dětí se sluchovým postižením probíhat ve stejném stylu jako u dětí slyšících, jen s rozdílem komunikace mezi dítětem a učitelem. Dorozumívacím prvkem je v tomto případě znakový jazyk. (Potměšil, 2015)

Pokud se rodiče rozhodnou pro integraci dítěte do základní školy běžného typu, je důležité, aby bylo dbáno na výběr pedagoga, který bude dítě učit, jsou důležité zkušenosti, osobnost a v neposlední řadě způsob řeči pedagoga. Důležitým faktorem je umístění žáka ve třídě s ohledem na vzdálenost od tabule a místa, kde učitel provádí nejčastěji během výuky výklad. (Jungwirthová, 2015)

Komunikace dítěte ovlivňuje to, do jakého typu školy bude dítě umístěno a komunikaci jako takovou ovlivňuje doba vzniku postižení (prelingvální x postlingvální). Pokud se dítě narodilo jako neslyšící, nemá možnost se naučit mluvený jazyk, protože díky sluchové ztrátě nejde odposlouchávat či řeč napodobovat a zároveň se tak řeč učit. Pro děti s tímto typem postižení je proto typické užívat znakový jazyk, rodiče musí proto vyhledat školu, ve které se znaky začleňují do výuky. (Skákalová, 2014)

Pokud je dítě umístěno do školy pro sluchově postižené, přináší to pro rodiče ve většině případů úskalí. Kvůli nedostupnosti škol tohoto typu v České republice se rodiče musí rozhodnout, zda budou dítě do školy denně vozit, nebo bude malé dítě od pondělí do pátku na internátě. Při rozhodování rodičů, do které školy pro sluchově postižené dítě umístit, by mělo svoji roli hrát i to, že každá škola využívá znakový jazyk v různém rozsahu, některé znakový jazyk nevyužívají prakticky vůbec a na jiné škole např. vyučuje neslyšící učitel, který s dětmi komunikuje jen za pomoci znakového jazyka. (Jungwirthová, 2015)

Při vzdělávání žáků se sluchovým postižením je důležitá zásada maximální názornosti, což znamená, že čím více obrazových pomůcek učitel během výuky využívá, tím lépe si žák se sluchovým postižením danou látku zapamatuje. Učitel by se měl průběžně během výuky zajímat o to, zda žák rozumí tomu, co je pro danou látku důležité. Práci ve škole může učitel dítěti se sluchovým postižením zjednodušit výběrem vhodné didaktické pomůcky, která zvýší pozornost žáka a zároveň si žák vybaví spojitost mezi probranou látkou a pomůckou. (Barešová, Hrubý, 1999)

1.3 Komunikace osob se sluchovým postižením

Dorozumívání se je základním předpokladem pro mezilidské vztahy. Samotné označení komunikace bylo odvozeno z latinského *communis*, což v překladu znamená společný. Didaktická komunikace v obou směrech je důležitá nejen při péči o dítě, ale i při vzdělávání a výchově. Důležitou část ošetrovatelské péče o sluchově postiženého je způsob komunikace a komunikační prostředky mezi neslyšícím a ošetřujícím. Aby dítě mohlo vyjadřovat své potřeby, či potíže potřebuje komunikovat se svým okolím. Komunikační prostředky zejména u dětí sluchově postižených jsou výrazně omezené, a proto se dítě vyjadřuje přímo a jednoznačně. Nejvíce znevýhodnění jsou lidé těžce sluchově postižení, jelikož jsou ve velkém omezení právě v mezilidské komunikaci. (Mukšnáblová, 2014)

Aby mohlo být dítě lépe začleněno do společnosti a nebylo omezováno při komunikaci, bývá přidělena podle stupně a druhu sluchového postižení kompenzační

pomůcka. Když si po určité době dítě na pomůcku zvykne a začne s ní dobře slyšet, probíhá vývoj řeči téměř stejně jako u dětí slyšících. Vývoj je pouze mírně opožděný, což souvisí s tím, že sluch se nezačíná kompenzovat již u dětí novorozeneckého věku. Postupně se každé dítě učí zvuky zaznamenávat, rozvíjí zejména sluchové vnímání. Pokud je dobře zvládnuta detekce, přichází na řadu identifikace zvuku neboli přiřazování zdroje k určitému zvuku. V první fázi bývají nejdříve rozpoznávány stejně jako u intaktních dětí citoslovce. Kvalitní kompenzace sluchu je nejdůležitější složkou pro rozvoj mluvené řeči. Motivace rodinou a samotný intelekt dítěte může v některých případech způsobit to, že dítě sluchově postižené předežene děti slyšící v řečovém vývoji. Motivovaná rodina má na tomto faktu velký podíl, několik let dítěti předčítají, povídají si s ním a rozvíjejí jeho slovní zásobu. Dětem, u kterých došlo ke kompenzaci sluchu v pozdním věku, či mají postižení závažnější, bývá hůře rozumět, jejich výslovnost má horší srozumitelnost. (Jungwirthová, 2015)

1.3.1 Znakový jazyk

Označením „znakový jazyk“ jsou definované ne vokální jazykové systémy, které mohou užívat neslyšící všech národů, konkrétně menšinová komunita neslyšících osob. (Langer, 2013a)

Podle Langer (2013, s. 59) jsou významy nesené dvěma typy nosičů, které mají vizuálně-motorickou povahu a to:

„1) lexikální významy jsou zpravidla nesené manuálními nosiči (tzv. manuální faktory – místo artikulace, tvar, pozice a pohyb ruky/rukou);

2) gramatické významy jsou nesené převážně nemanuálními nosiči (tzv. nemanuální faktory – mimika, pozice a pohyby hlavy a horní části trupu).

Během let se ale postupně názory na důležitost znakového jazyka měnily a to především na konci 19. a na počátku 20. století. Lidé tvrdili, že pokud nebude mít neslyšící jiný komunikační prostředek, než odezírání mluvené řeči, je schopný se naučit řeč mluvenou. Proto si stáli za tím, že je důležité jazyk znakový zakázat. (Langer, 2013d)

V květnu roku 1998 byl přijat a Poslaneckou sněmovnou schválen Zákon o znakové řeči, později v roce 2008 došlo k jeho novelizaci na Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb. Do roku 1998 byli neslyšící nuceni k používání mluvené řeči a znakový jazyk jim byl zakázán. V dnešní době je systém nastavený tak, aby se neslyšící nejprve naučili znakový jazyk a později teprve mluvený jazyk. (Mukšnáblová, 2014)

1.3.2 Český znakový jazyk

Český znakový jazyk je označován jako soubor znaků, které jsou zároveň spojované s mluvenou formou jazyka daného národa. Jedná se tedy o jazykový prostředek, během kterého je současně spojováno více komunikačních forem jazyka. Český znakový jazyk na rozdíl od českého znakového jazyka využívá gramatiku českého jazyka. Tento znakový systém bývá využíván překladateli či tlumočníky. (Krahulcová, 2014)

Český znakový jazyk je určený pro neslyšící z České republiky a je jejich národním znakovým jazykem. Pro české neslyšící je jazykem přirozeným. Má svou gramatiku a zároveň i vlastní slovní zásobu, to znamená, že nemá společné rysy s českým jazykem. Znaky českého znakového jazyka třídíme do čtyř skupin:

- Znaky ukazovací (deiktické) = znaky, které označují místa, věci v blízkosti mluvčího (např. části lidského těla, aj.). Tyto znaky jsou základními a nejjednoduššími, kterým díky své srozumitelnosti rozumí i lidé, kteří nejsou uživateli znakového jazyka.
- Znaky napodobovací (ikonické) – význam těchto znaků je odvoditelný, znaky slouží ke komunikaci o předmětech blízkých a mluvčímu známých. Charakter znaku typicky připomíná jev/předmět, který je znakem zastupován (pít, spát, kolo, kniha, apod.)
- Znaky symbolické = znaky, které není možné odvodit, ani jim porozumět, pokud člověk jednotlivé znaky nezná. Jedná se o znaky abstraktní, které prošly postupným zdokonalováním a úpravami
- Znaky specifické = znaky ovlivňované emocemi, často i emoce popisující, ať pozitivní či negativní. Jedná se o skupinu znaků, do kterých je promítán názor mluvčího. V českém jazyce nenajdeme stejný ekvivalent těchto znaků. (Langer, 2013a)

Český znakový jazyk je označován jako soubor znaků, které jsou zároveň spojované s mluvenou formou jazyka daného národa. Jedná se tedy o jazykový prostředek, během kterého je současně spojováno více komunikačních forem jazyka. Český znakový jazyk na rozdíl od českého znakového jazyka využívá gramatiku českého jazyka. Tento znakový systém bývá využíván překladateli či tlumočníky. (Krahulcová, 2014)

1.3.3 Odezírání

Každý z nás používá běžně během svého života odezírání, aniž bychom si toho byli vědomi a záměrně se na to soustředili. Spousta neslyšících umí odezírat na mnohem lepší úrovni než slyšící většina, bohužel to není ani tak jednoduché. Odezírání je pro velkou část neslyšících opěrnou hůlkou, kterou si během komunikace vypomáhají, toto tvrzení platí zejména u malých dětí. (Jungwirthová, 2015)

Tento proces je pro neslyšící složitým, kvůli pečlivému sledování úst mluvícího jedince, neslyšící musí odhadovat obsah a zároveň si všechna sdělení spojit. (Mukšnáblová, 2014)

Neslyšící využívají odezírání ve velké míře, v odezírání mohou být úspěšní za předpokladu vyhovujících podmínek. Dovednost zpracovat mluvenou řeč díky pozorování, takto by mohl být vysvětlen pojem odezírání. Odezírající nesleduje pouze mluvidla, ale pohyby těla, výrazy obličeje a gesta. Odezírání může v malé míře nahradit příjem řeči sluchovým analyzátozem. (Janotová, Svobodová, 1996)

1.3.4 Prstová abeceda

Prstová abeceda má dva styly/způsoby, prvním z nich je prstová abeceda obouruční, druhým způsobem je jednoruční. Jedná se tedy o systém, kterým znázorňuje neslyšící osoba hlásky nebo písmena za pomoci různých postavení prstů a jejich poloh. Rychlejší, ale zároveň náročnější je prstová abeceda jednoruční, tzv. Rochesterská metoda. Oproti znakovému jazyku se dá prstová abeceda naučit během několikanásobně kratšího času. Zajímavostí je, že tvůrcem tohoto komunikačního systému nebyl neslyšící, ani nikdo jim blízký, jednalo se o mnichy v 8. století, kteří se potřebovali dorozumívat jiným způsobem než mluveným jazykem, kvůli jejich věčnému mlčení. (Mukšnáblová, 2014)

1.3.5 Mluvená a psaná podoba českého jazyka

Tato podoba českého jazyka je pro neslyšící velmi těžká. Největší obtíž představuje pro děti, které se s postižením již narodily, a tudíž mluvenou řeč nikdy neslyšely. Český jazyk je navíc jedním z jazyků s nejtěžší gramatikou a nepravidelným skloňováním i časováním. Velkou nevýhodou a příčinou špatné výslovnosti u neslyšících jedinců je to, že nad svým mluveným projevem nemají kontrolu. Největší překážkou v písemném projevu jsou pro neslyšící slova nespisovná, umí používat jen základní mluvnické tvary slov. (Mukšnáblová, 2014)

2 Volný čas

Vyhnálková (2013, s. 8) nahlíží na volný čas jako na „*nesmírně cennou a zároveň nezbytnou součást života člověka. Každý z nás jej má spojený s jinými asociacemi, ale jistě se shodneme na tom, že jsou to asociace většinou pozitivní a příjemné.*“

Volný čas každý vnímá jako něco, co k našemu životu bezpochyby patří a ve velké většině je to ta část dne, na kterou se vždy těšíme nejvíce. Není to ale pouze místo, kde se můžeme sebeuplatnit a zároveň se cítit volní. (Vyhnálková, 2013)

2.1 Charakteristika volného času

Řada odborníků se zabývá tématem volného času, lze tedy nalézt rozsáhlou literaturu, která nám tento termín přiblíží. Za základ pojmu považujeme odloučení povinností a volného času. Složka volného času pro nás představuje čas, kdy máme možnost si individuálně vybrat činnost, která nás bude bavit, zajímáme se o ni a zároveň si u ní oddecháme. (Pávková, 2008)

I když je označení volný čas spojován se společností 20. století, byl zde po celý historický vývoj a byl součástí všech vývojových etap lidstva. V dřívějších dobách ale trávili lidé větší část svého života prací, volný čas, tedy čas strávený mimo práci byl minimální. Postupem času byl čas v práci zkrácen a vztah mezi dobou pracovní a dobou volnou byl změněn v dosti viditelné míře. Velkou zásluhu si nese i urbanizace, kdy dochází k přechodu venkovské společnosti do měst, ve kterých vzniká pro lidi více možností pro trávení času mimo pracovní dobu. (Knotová, 2011)

„Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče).“ (Pávková, 2008, s. 13)

S rozdílností názorů na volný čas se setkáváme i ve skupině sociologů, kdy každý z nich má na tento pojem jiný náhled, někteří považují volný čas jako dobu, ve které se zaměřujeme na činnosti dle naší libosti, jiní jako prémii za odvedenou práci. Co ale vyplývá ze všech přístupů, je to, že nejpodstatnějšími složkami jsou volný výběr, uvolnění a sebeuplatnění. (Knotová, 2011)

2.2 Sport jako volnočasová aktivita

Volný čas můžeme vyplnit řadou různých činností, a proto se ne každý rozhodne právě pro sportovní aktivity. Nejde pouze o výběr náplně volného času, ale i o časové rozvržení dne, většina lidí má totiž problém s tím, aby si svůj den správně naplánovala a měla tak dostatek času na všechny činnosti. Často se setkáváme s tím, že sport jako trávení volného času využívají zejména lidé, na které jsou v zaměstnání kladeny vysoké nároky, a tak je pro ně fyzické odreagování nejlepší cestou. Trávení volného času není starostí každého jednotlivce zvláště, naopak se jedná o působení celé skupiny lidí. Během volnočasových aktivit může docházet k nejrůznějším sociálním interakcím, od toho se může odvíjet volný čas jedinců dalším směrem. (Slepičková, 2005)

Činnosti zaměřené sportovně či tělovýchovně jsou důležitými složkami, které vedou nejen k fyzické dovednosti, ale zároveň i k pevnosti psychického rázu. Pokud chceme, aby se naše dítě příznivě vyvíjelo, pohybová aktivita je jednou z hlavních podmínek. V dětském věku má jedinec potřebu vyzkoušet co nejvíce sportovních aktivit, aby měl možnost výběru. Platí, že pokud si dítě vybere aktivitu, která jej bude bavit a naplňovat, je velice pravděpodobné, že si sport přenesení i do dospělosti. (Pávková, 2008)

Jedním z důležitých pojmů je také pohybová rekreace, i přestože se jedná o spojení, které splývá se sportem jako trávením času mimo čas pracovní, má svou podstatnou roli. Tato forma trávení volného času pohybem má několik podob, a proto si přijde na své každý jedinec. Pohybová rekreace je složka sportu, která se neprovádí za účelem výhry. (Slepičková, 2005)

I když kvalita hodin tělesné výchovy na základních i středních školách je hlídána nejen médií, ale i sportovními odborníky, setkáváme se v posledních několika letech s úpadkem pozornosti o sportování celkově. Vyplňování volného času sportem není dnes tak obvyklé jako dříve, mladí se straní nejen fyzické aktivitě, ale i jízdě na kole či chození pěšky jako aktivní formě přepravy. Motivací není ani mnoho nově vybudovaných míst, která nabízejí prostor a vybavení pro vykonávání spektra sportovních činností. (Sekot, 2019)

Samotné označení sport má mnoho významů, nejčastěji si ale představíme souvislost mezi hrou a činností, která pro nás představuje zábavu a je současně propojená s pohybovou aktivitou. V dřívějších dobách měla hra několik poslání, i když jedním z nejprimárnějších bylo pobavení se, patřily mezi ně i ozdravné a vzdělávací záměry. (Táborský, 2004)

Další podobou sportu jako volnočasové aktivity je sport rekreační, který je protějškem sportu vrcholového. Rekreační sportovci vykonávají aktivitu bez motivace po hmotných

odměnách, jako jsou například poháry či medaile, ale pouze s motivací jedince zlepšovat svou kondici a výkony. Rekreační sport má přednosti, které mohou být rozhodujícími u mladých lidí. Mezi benefity patří svoboda, odpočinek, uchovávání fyzické zdatnosti a časová pružnost. (Sekot, 2019)

2.3 Pohyb a sportování osob se sluchovým postižením

Sportování bylo do 19. století umožňováno osobám se sluchovým postižením pouze formou sledování osob intaktních. Tato forma byla ale pro neslyšící nedostačující a proto docházelo k postupnému scházení se, nejdříve za účelem komunikace a později i kvůli zábavě a provozování různých druhů koníčků a následnému soupeření neslyšících mezi sebou. (Kudláček, 2013)

Pokud chce začít jedinec se sluchovým postižením vykonávat nějaký druh sportu, stává se před něj překážka, kterou je metodicko-didaktický problém. Příčinou ztráty sluchu přichází osoba o důležitá sdělení, která přicházejí z okolí. Zároveň dochází k problémům v dorozumívání se, pokud má ale jedinec pouze vadu sluchu, má více variant komunikace, než jiní lidé, kteří mají ke sluchové vadě přidružené ještě jiné postižení, největší bariéru představuje mentální postižení. Při učení se pohybovým aktivitám je nejdůležitější složkou pro vnímání informací u osob se sluchovým postižením zrakový vjem, díky kterému se jedinec učí nápodobou, stejně jako intaktní jedinci, kteří mají učení doplněné o údaje získané sluchem. Jak je zmiňováno ve většině zdrojů, postižení sluchu omezuje jedince i po stránce sociální, kdy je omezena komunikace s okolním prostředím a vrstevníky. Omezení ve sdělování informací v rámci sportovních aktivit je pro sportovce důležité, a tak se musí spoléhat na předávání oznámení z okolí. Nefunkčnost sluchu může ve většině případů pro osobu se sluchovým postižením znamenat i nebezpečí – varovné a startovací signály či přehled o prostoru. (Janečka, 2012)

2.3.1 Oddíly a kluby neslyšících sportovců

V roce 1922 byl v Praze založen První pražský sportovní klub hluchoněmých, který vznikl ze sportovního kroužku neslyšících, mezi jednotlivé kroužky patřila atletika, házená a kopaná. V dnešní době má název změněn na První sportovní klub neslyšících. Za zakladatele je považován Jaroslav Říha, který funkci vykonával po dobu 29 let, než v roce 1951 onemocněl a funkci opustil. (Panská, 2013)

Jaroslav Říha se nesoustředil pouze na sportování neslyšících v Československu, podílel se na zrodu Mezinárodního výboru sportů neslyšících (ICSID), ke kterému došlo v roce 1924. Sám Říha působil dva roky ve funkci viceprezidenta v tomto výboru. (Janečka, 2012)

I když vykonávání sportovních aktivit nebylo u osob se sluchovým postižením nejvyhledávanější činností, začaly postupně v některých zemích vznikat organizace, které se věnovaly sportování osob s tímto znevýhodněním. První zemí, ve které vybudování sportovní organizace započalo, bylo Německo, kde organizace funguje již od roku 1910. (Kudláček, 2013)

Proč vznikaly sportovní kluby? Neslyšící, jako skupina jedinců se specifickým postižením, se vždy snažili shromažďovat právě s lidmi s totožnými potížemi a potěšeními, které si mohli vzájemně předávat. Vzájemně tak mohli komunikovat. Žádný neslyšící tak ve společnosti sobě rovných jedinců nemusel řešit komunikační nedostatky. Během 20. století začaly neslyšící zakládat sportovní kluby, v Brně byl první z nich založen při fotbalovém klubu Žižka v roce 1932, během let prošel název oddílu několika přeměnami, dnes ho známe jako Sportovní klub neslyšících Brno, toto pojmenování přetrvává od roku 2003. Sport lidí se zdravotním postižením je velmi rozšířený, a to zejména sluchově postižených, kluby disponují vlastními základnami, které se liší podle zalidnění měst, s tím souvisí také budování kluboven. Chod klubu či oddílu neslyšících je totožný s fungováním klubů či oddílů, ve kterých jsou členy intaktní jedinci, ať se týče organizační formy, jakožto účasti na sportovních akcích či vybírání příspěvků. Dnes najdeme po republice několik sportovních klubů či oddílů pro neslyšící, zejména tedy v krajských městech. (Panská, 2013)

2.4 Deaflympiáda

Protože již docházelo k setkávání se a společnému sportování, které se v určitých skupinách stalo pravidelnou činností mezi osobami se sluchovým postižením, vzešla myšlenka posunout vykonávání sportovní aktivity neslyšících o další kousek dál. Základním bodem bylo usilovat o zformování komunikace na dostatečně vysoké úrovni tak, aby mezi sebou mohly země, které se aktivně zapojovaly se svými organizacemi pro sluchově postižené do sportovního dění, komunikovat. Eugene Rubens – Alcais, jako francouzský neslyšící aktivista byl původcem idey o založení sportovních her neslyšících na mezinárodní úrovni. K tomuto rozhodnutí došlo v roce 1924. (Kudláček, 2013)

Paralympijské hry nejsou událostí, které by se sportovci se sluchovým postižením účastnili. Pro sportovce s tímto typem znevýhodněním byly vytvořeny nové světové hry, kterým se říká deaflympijské. Tyto hry se uskutečňují právě od roku 1924 vždy jedenkrát za čtyři roky, jedná se vždy o rok, který následuje po hrách olympijských a paralympijských. (Janečka, 2012)

První deaflympijské hry se konaly v Paříži na sportovním stadionu Pershing, kdy se díky úsilí Eugena Rubense – Alcaise seskupilo celkem šest oddílů z různých zemí světa, a to z Francie, dřívějšího Československa, Belgie, Polska, Holandska a Velké Británie, které ještě doplnily Maďarsko, Rumunsko a Itálie, tyto země představovaly polooficiální reprezentanty. Výše zmíněné země zároveň vybudovaly výbor, dnes známý jako Mezinárodní výbor sportu neslyšících (ICSD), fungování výboru měl na starosti sám prezident Eugene Rubens – Alcais. Mezinárodní výbor sportu neslyšících má své vlastní motto, kterým je „rovnost na sportovním poli“, výbor zároveň vytváří pro sportovce se sluchovým postižením místo pro olympijské působení. ICSD musel také specifikovat, kteří sportovci se mohou deaflympijských her účastnit, jedná se pouze o osoby neslyšící či o jedince s postižením sluchu v pásmu nedoslýchavosti. (Kudláček, 2013)

Letní deaflympiáda

Během letní deaflympiády se sportovci se sluchovým postižením utkávají v 19 sportovních oblastech a to:

- atletika,
- silniční cyklistika,
- mountain bike cyklistika,
- fotbal,
- střelba,
- orientační běh,
- plavání,
- tenis,
- stolní tenis,
- basketbal,
- zápas (volný styl a řecko – římský zápas),
- volejbal,
- plážový volejbal,

- badminton,
- bowling,
- karate,
- judo,
- taekwondo.

První deaflympijské hry, které se konaly, byly ty v roce 1924, na těchto hrách se sportovci utkali pouze v 7 původních disciplínách a to v atletice, cyklistice, plavání, tenise, sportovní střelbě a skocích do vody. (Janečka, 2012)

Zimní deaflympiáda

První zemí pořádající zimní deaflympijské hry se stalo Rakousko (Seefeld), první hry se zde konaly v zimě roku 1949. Sportovci závodili ve dvou kategoriích a to v běhu na lyžích a alpském lyžování. V současné době se sportovci během zimní deaflympiády měří v těchto odvětvích:

- alpské lyžování,
- běhy na lyžích,
- snowboarding,
- curling,
- lední hokej. (Janečka, 2012)

3 Sportovní hry

Označení „sport“ a „hra“ má několik společných znaků, díky kterým dochází ke splynutí dvou významů do jednoho a člověk tedy ani nerozlišuje rozdíl mezi těmito dvěma pojmy. Známe řadu pojmů, které hru specifikují. Ať už podle toho, s pomocí jakého předmětu se daná aktivita vykonává, co je cílem dané hry, kde se hraní uskutečňuje a podobně, existuje několik rozdělení her a několik označení pro každou konkrétní. (Táborský, 2004)

Táborský (2005, s. 7) definuje sportovní hru jako *„soutěživou činnost dvou soupeřů v jednotném prostoru a čase, kteří podle institucionálně schválených pravidel usilují o prokázání vlastní převahy lepším ovládním společného předmětu.“*

Jak bylo již dříve naznačeno, sportovní hry se člení dle různých přívlastků, ale i specifik. Prvním mezníkem je místo, kde se sportovní hra vykonává, neboli hrací plocha. Díky rozdělení hrací plochy rozeznáváme hry invazivní a neinvazivní. Pro hru invazivní je přední sdílení hrací plochy mezi soupeři, například fotbal. Typickou neinvazivní hrou, tedy tou, kdy má každý hráč či tým oddělenou svoji herní plochu, jsou sporty jako nohejbal nebo tenis. Dále rozlišujeme hry individuální, párové či týmové, rozdělení se tedy uskutečňuje dle počtu sportovců, kteří vykonávají stejnou aktivitu v též čas. Dalším kritériem je styl pohybování se, záleží tedy na prostředí, ve kterém se hra odehrává (hřiště, voda, led, apod.), směrodatné jsou tak pomůcky či jiné předměty specifické pro daný sport, nebo právě pro dané prostředí (kolo, brusle, ochranné vybavení, a jiné). Jelikož se zabýváme hrami míčovými, hrají důležitou roli ještě další faktory. Prvním z nich je manipulace se shodným objektem, v případě míčových her právě s míčem. Míčem můžeme manipulovat buď za pomoci vlastního těla, a to horními či dolními končetinami. Druhým typem ovládní předmětu jsou sportovní pomůcky, které sportovci k vykonávání daného sportu potřebují, těmi jsou například pálky, hokejky a rakety. Sportovní hry rozlišujeme do tří velkých podkategorií, těmi jsou hry pálkovací, síťové a brankové. Toto rozdělení vzniklo na základě cíle při dané hře, co musí hráč či herní kolektiv splnit, aby získal bod. Jiným důležitým bodem je to, jak dlouhý časový úsek bude sportovní střetnutí přetrvávat. (Táborský, 2005)

Jak bylo již zmíněno, sportovní hry jsou členěny na brankové, síťové a pálkovací. Táborský (2005, s. 8), vymezuje typy her takto. *„Ve sportovních hrách brankového typu plní strana, která je v držení společného předmětu, jednoznačné úkoly útočné. Pouze v útoku (až na některé výjimky) lze získávat body. Ty se dosahují dopravením předmětu hry do určeného cílového prostoru (branka, koš, území za brankovou čarou). Hrací plocha je pro obě strany společná a soupeři bojují o předmět hry současně. Trvání utkání je limitováno převážně*

časem, výjimečně ziskem určeného počtu bodů. Do tohoto typu patří většina sportovních her. Ve sportovních hrách síťového typu plní strana, která právě hraje společným předmětem, současně úkoly útočné i obranné. Jedinou herní akcí může body získat, nebo je naopak získá soupeř. Body se dosahují při chybě soupeře. Soupeři jsou na oddělených hracích plochách, nebo se pravidelně na společné hrací ploše ve svých herních akcích střídají. V takových případech je funkce sítě nahrazena čelní stěnou (případně i více stěnami či dokonce stropem). Trvání utkání je zpravidla dáno ziskem stanoveného počtu bodů v setech a dosažením určeného počtu vítězných setů.

Ve sportovních hrách pálkovacího typu plní strana, která je v držení společného předmětu, úkoly obranné. Body získávají za přeběhy met do cílového prostoru hráči družstva, které v té chvíli nemá předmět hry. Bránící družstvo je na hrací ploše v plném počtu, útočníci vstupují do hry postupně. Bránící družstvo se snaží útočníky ze hry vyřadit (vyautovat) dříve, než dosáhnou cílové mety. Po dosažení určeného počtu vyautovaných soupeřů dochází ke směně (výměna obranných a útočných rolí). Trvání utkání je limitováno určeným počtem směn. Sportovních her pálkovacího typu je nejméně.“

3.1 Korfbal

Nico Broekhuijsen, první jméno, které je s korfbalem spojováno. Tento muž byl učitelem tělesné výchovy působící v nizozemském Amsterdamu. Broekhuijsen nějakou dobu pobýval ve Švédsku, a právě tato cesta ovlivnila vznik korfbalu, jelikož se zde setkal s hrou jemu novou, a tím byl ringböll. Hra, kterou společně hrála obě pohlaví na stejném hřišti. Cílem hry bylo vhození míče do koše, které v případě této hry představovaly koše ocelové obruče situované ve výšce třech metrů. (Mišurec, Fuxová, 1990)

První polovina 20. století byla dobou změn týkající se zejména hodin tělesné výchovy v Nizozemsku, a to konkrétně spojení hodin tělesné výchovy dívek a chlapců, pro tuto formu výuky používáme označení koedukovaná výchova. Vzhledem k těmto úpravám bylo těžké najít hru, která by byla vhodná pro souhru obou pohlaví tak, aby nebylo ani jedno v nevýhodě, na základě tohoto podnětu zužitkoval Broekhuijsen své poznatky z působení ve Švédsku. Spojené hodiny tělocviku byly skvělým prostředím pro realizaci hry, která umožňovala stejné podmínky pro hru dívkám i chlapcům. Hra dostala název korfbal, označení vychází z holandštiny spojením slov korf a bal, první zmiňované znamená v holandském překladu koš a druhé míč. Z původního ringböllu došlo k několika změnám, tou zásadní byla náhrada obručí za koše postavené ve výšce 3,5 metrů vysoko. Jako koš byla dříve užívána

ratanová obruč válcovitého tvaru, která neměla dno, postupně došlo k modernizaci a košatinu z ratanu nahradil syntetický materiál. Již zpočátku 20. století zavedl Nico Broekhuijsen dvě pravidla, která zůstala bez pozměnění, jedním z nich je to, že bránit se smí pouze osoby stejného pohlaví, žena ženu a muž muže. Dalším specifickým pravidlem je zamezení tělesnému kontaktu, tudíž všechny fauly a doteky jsou zakázány. K těmto událostem došlo v roce 1902 a již rok poté byla zřízena Nizozemská asociace korfbalu, která ve velké míře přispěla k rozkvětu této hry. (Crum, 2020)

Nizozemská asociace korfbalu měla již v roce 2000 přibližně 100 000 registrovaných členů. První mezinárodní zápas byl odehrán mezi týmem Nizozemska a Belgie v roce 1923, toto utkání bylo odehráno jako venkovní. K prvnímu halovému střetnutí došlo o několik let později, kvůli potřebným úpravám hrací plochy až v roce 1952 v Nizozemí. Další světovou skupinou, která ovlivňuje korfbalový svět je Mezinárodní korfbalová federace (International Korfbal Federation (IKF)), která funguje od roku 1933, v počátcích označována jako FIK (Federationale de Korfbal). Sídlo Mezinárodní korfbalové federace se nachází ve městě Bunnik v Nizozemí. Poprvé v roce 1985 byl korfbal zařazen do plánu Světových her, od této doby je pravidelným účastníkem vždy po čtyřech letech. Korfbal je také hrou, která je přijata Mezinárodním olympijským výborem. (Táborský, 2004)

Znalci netballu a basketbalu mohou zaznamenat určitou podobnost mezi zmiňovanými sporty a korfbalem samotným, všechny tyto sporty mají podobné znaky, které je spojují, díky společnému základu hry. (Crum, 2020)

Základní herní principy korfbalu

- týmová hra brankového typu, úkolem hráčů je prohodit míč košem,
- rovnoprávný sport pro obě pohlaví,
- spolupráce v týmu,
- smíšená hra = zákaz faulování, to znamená, že hráč nemůže hráči sebrat míč, pokud je v jeho držení a zároveň nesmí docházet k fyzickému kontaktu,
- koncentrace, přemýšlení během hry, informovanost o hrací ploše i míči,
- vedení k účtě k spoluhráči, protihráči i rozhodčímu,
- každý hráč má několik herních rolí, neexistují pouze útočníci nebo obránci,
- oddechový a aktivní čas hry je vybalancován, a proto nedochází k častému střídání hráčů. (Mišurec, Fuxová, 1990)

3.1.1 Korfbal u nás

Do roku 1987 byl korfbal pro většinu obyvatel Československa velkou neznámou. Spojit si význam tohoto slova se sportem dokázalo pouze malé procento lidí, jednalo se především o osoby se specializací v oblasti TV. Setkání tří československých zástupců s nizozemským týmem zabývajícím se vývojem korfbalu v Polsku právě v roce 1987 byl prvním základovým kamenem pro rozkvet korfbalu v našich zemích. Třemi zmiňovanými zástupci byli Dana Jirmusová, Rudolf Mišurec a Jaroslav Řimala. Účel, za kterým holandští odborníci vycestovali do Polska, byl jasný, zpřístupnit zájemcům o nizozemský sport co nejvíce podkladů, díky kterým, by se z obyčejných lidí stali odborníci na korfbal a mohli by tak dále tento sport rozšiřovat ve svých zemích, jednalo se o odbornou literaturu a opěrné podklady. Sedm Čechoslováků, kteří se stali členy Československé skupiny pro rozvoj korfbalu (ČSRK) byli jako skupina zaevidováni k roku 1988, jejich prvními činnostmi bylo vytvoření a zpřístupnění článku o tom, co korfbal je a přeložení pravidel z holandštiny. Tentýž rok došlo k dalšímu velkému kroku, kterým bylo zaškolení cvičitelů a seznámení se zájemců ČSRK s korfbalem v Praze. Aby se nově objevený sport dostal do povědomí širšího okolí, vyšlo několik článků a rozhovorů jak v tištěné podobě, tak i v nahrávkách, které byly šířeny rozhlasem. První korfbalový klub v Československu byl zřízen v Praze při TJ Tatra Smíchov Praha, později vznikaly oddíly i v jiných městech, např. v Plzni a Děčíně. Velkou hodnotu pro hráče korfbalu měla spolupráce s týmy z jiných zemí světa. Postupem času se začal korfbal rozšiřovat i po republice a již v roce 1990 bylo v Československu evidovaných osm korfbalových oddílů. (Mišurec, Fuxová, 1990)

3.1.2 Pravidla korfbalu

Průlomovým rokem pro korfbalová pravidla byl rok 1999, kdy došlo v Austrálii, ve městě Adelaide k vytvoření devíti korfbalových pravidel a na základě těchto nových pravidel byla zrušena předchozí a zastaralá. Výčet pravidel zformovaných v Adelaide ukotvil Crum (2020, s. 6) ve své knize takto.

- *„Korfbal je míčový sport hraný rukama.*
- *Korfbal je zaměřený na koš.*
- *Korfbal je zaměřený na cíl, který může být dosažen ze všech stran.*
- *Korfbal je zaměřený na koš, který je dost vysoko na to, aby se zabránilo „smečování“.*
- *Korfbal je založen na spolupráci.*

- *Korfbal je smíšený sport, kterého se účastní muži i ženy za stejných podmínek.*
- *Pro korfbal je charakteristická hra 4-4 na obdélníkovém hřišti.*
- *Korfbal je sport, který podporuje všestrannost.*
- *Korfbal je sport, ve kterém je omezený a kontrolovaný vzájemný kontakt.“*

3.2 Specifika hodin tělesné výchovy na školách pro sluchově postižené

Mohli bychom si myslet, že tělesná výchova je tu od pradávna, ale není tomu tak. První mezník hovořící o tělesné výchově je spojen s obdobím první poloviny 19. století a územím Německa. V Česku byl velký význam ve spojení s tělesnou výchovou kladen na vlastenectví, nejdůležitějšími pilíři byly lidové tance a národní hry, na které byl kladen velký zřetel, v této době šlo o velkou chloubu. Českými mecenáši v oblasti školní tělesné výchovy byli Jan Vlastimír Svoboda a Karel Slavoj Amerling. Svoboda byl autorem díla Školka a sám ve velké míře napomáhal k rozšiřování tělesné výchovy ve školách. Amerling se orientoval směrem většího rázu a nešlo mu pouze o rozvoj tělesné výchovy, ale o tělesnou výchovu jako povinnou součást výuky. Zatímco v Německu byla tělovýchova nepovinná, čeští studenti vysokých škol začali sdružovat za cílem společného zájmu a sepisovat žádosti císaři o vybudování prostor a vybavení pro vykonávání pohybových aktivit na školní půdě. Dobrý vliv na rozšíření tělesné výchovy měl anatom, biolog a fyziolog Jan Evangelista Purkyně, který svými přednáškami podtrhoval důležitost fyzické složky pohybu. Tělocvik jako povinný předmět byl tak poprvé v českých zemích uplatněn od roku 1874 na reálných gymnáziích. Pevný řád pro vyučování nového předmětu přišel až se zrodem samostatného Československa. (Sekot, 2019)

Činnosti v mateřských školách běžného typu se v mnohém neliší od speciálních mateřských škol, zejména ne v tom, co se týče pohybu dětí. Právě již v MŠ jsou děti nenásilným způsobem seznamovány s pohybovými činnostmi, ať formou procházky, výletů nebo pobytu na dětském hřišti. Velká část školek také s předškoláky navštěvuje tělocvičny a jiná sportoviště, jako například plavecký bazén či zimní stadion, připravuje tak děti na organizovanou formu tělesné výuky, která je na základních školách čeká. Při každé práci s dětmi, ať těmi intaktními nebo se zdravotním postižením je důležité, aby učitel znal všechny potřebné informace, které k realizaci výuky potřebuje, ať se jedná o počty dětí, specifické vzdělávací potřeby či jiná znevýhodnění. Pedagog musí poté všem těmto faktům výuku přizpůsobit tak, aby se mohlo zapojit každé dítě. Hlavním úkolem vyučujícího tělesné výchovy je přivést dětem příjemný pocit a dopřát pohybovou relaxaci. Pro děti se sluchovým

postižením představuje soustředění se na výuku teoretických předmětů mnohem větší vypětí sil než pro děti intaktní. Učitel tělesné výchovy ve školách pro sluchově postižené by měl tedy ve velké míře pracovat s aktuálním stavem dětí a následně tomu přizpůsobit obsah vyučovací hodiny. (Panská, 2013)

Ve školách pro sluchově postižené je samozřejmostí individuální přístup ke každému žáku. Individualita představuje výrazné zvláštnosti, díky kterým se dítě se sluchovým postižením od svých vrstevníků odlišuje. Individuální zvláštnosti objevujeme v různých aktivitách a každá z nich spadá do určité oblasti, které jsou pro pedagoga důležité při poznávání dítěte. Oblasti individuálních zvláštností jsou: edukační, psychické, zdravotní a fyzické. Další individuální zvláštnosti lze nalézt v oblasti somatické, do této kategorie spadají nezvyklosti tělesného stavu jako například váha, výška, koordinační schopnost, tělesná zdatnost a jiné. Tyto odchylky dítě nejvíce ve školním prostředí ovlivňují právě v tělesné výchově a pracovních činnostech v největší míře. Na tyto zvláštnosti není ze strany pedagogů kladen potřebný důraz a ohled, který může dítěti způsobit velké zdravotní potíže. (Panská, 2013)

Podle Panské (2013) je důležité se u dětí se sluchovým postižením ve velké míře věnovat jejich individuálním zvláštnostem zejména v oblasti zdravotní. Děti s postižením sluchu nezvládají v dostatečné míře vyjádřit své problémy a bolesti, které pak mohou způsobit dlouhodobé trápení. Ve velké míře by měl být pedagog opatrný ve vztahu k dětem se sluchovým postižením v oblasti dýchání, které je spojené s poruchami hlasu, různými rozštěpy a vadami výslovnosti.

Samotné užívání kompenzačních pomůcek, které osoby se sluchovým postižením potřebují při každodenním fungování, nejsou překážkou ani v hodinách tělesné výchovy. Kochleární implantát a sluchadlo nepovažují neslyšící za omezení, ale jejich potřebnou a neodmyslitelnou součást. Vzhledem k cenové náročnosti těchto pomůcek, zejména kochleárního implantátu, mají někteří rodiče strach o jeho poškození v souvislosti hraní míčových her a jiných činností, během kterých může dojít k silné ráně do hlavy. Ale ani strach o kompenzační pomůcku neznamena pro rodiče důvod k omlouvání dětí se sluchovým postižením z hodin tělesné výchovy, jak je dnes již trendem. V dnešní pokrokové době existuje několik typů sportovních pomůcek, které chrání kompenzační před úderu a poškozením, jedná se například o upravené sportovní helmy. Použití ochranných pomůcek není ale typické pro hodiny tělesné výchovy, těmito helmami jsou častěji vybaveni hlavně vrcholoví sportovci, např. fotbalisti. Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje průběh hodiny tělesné výchovy, jsou místa, ve kterých se výuka uskutečňuje. Když se řekne slovo

tělocvična, velké množství lidí si vzpomene na radostný křik dětí, jakmile vběhnou dovnitř. Tyto zvuky jsou doprovázeny ozvěnou, která podtrhuje špatné akustické podmínky. V tomto ohledu je tedy nesmírně důležité obeznámit děti s průběhem hodiny a vysvětlit pravidla dříve, než dojde k jakémukoliv pohybu, aby neslyšící žák mohl být dostatečně blízko vyučujícímu a všechny informace náležitě zaznamenal. (Jungwirthová, 2015)

Snaha o vedení dětí k vrcholovému sportu začíná již v mladším školním věku, kdy jsou pro žáky základních škol pořádána různá školní kola, turnaje, olympiády a podobné akce. Tyto sportovní závody se uskutečňují nejen na běžných základních školách, ale i na ZŠ pro děti se sluchovým postižením. Soutěže se konají v několika sportech jak pro dívky, tak pro chlapce, pro týmy i jednotlivce. (Kudláček, 2013)

3.2.1 Učitel tělesné výchovy jako osobnost a vzor

Učitel tělesné výchovy by měl mít jako jeden z hlavních cílů stanoveno, chtít zanechat ve svých žácích či studentech, co nejvíce z toho, co jemu samotnému studium jeho oboru přineslo a zasvětit každého z nich do své oblíbené oblasti. Každý učitel, který se stane zaměstnancem školy vzdělávající děti se sluchovým postižením, by měl ke své práci přistupovat s velkou pokorou a počítat s tím, že jeho vědomosti získané studiem byly pouhým rozjezdem v jeho kariéře. Pedagogové na školách pro děti se sluchovým postižením musí mít mnohem větší zapálení pro svůj předmět jako celek a správným a dobře srozumitelným směrem, tyto informace dětem předávat. Na školách, kde se vzdělávají děti se sluchovým postižením, musí každý, kdo přichází s dětmi do kontaktu zvládat jednu specifickou dovednost, kterou je znalost znakového jazyka. V hodinách tělesné výchovy tomu není jinak, a učitel jako vůdce této hodiny musí brát ohled na každého, a to zahrnuje právě i komunikaci ve znakovém jazyce. Sám učitel tělesné výchovy na těchto typech škol musí zvládat několik činností, aby byl pro své žáky vzorem a ti si výuku užili. Přístup k dětem se sluchovým postižením v rámci hodin tělesné výchovy pro pedagoga znamená zejména to, že musí ovládat několik modelů, jak daný prvek správně vysvětlil, nejedná se pouze o znalost pravidel či jeden výukový model. Čím více sportů a sportovních prvků tělocvikář zvládá, tím více si jej děti váží a nahlíží na něj jako na specialistu. (Panská, 2013)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Korfbal na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci

Praktická část mé práce je věnována jedné z míčových her, která mi je nejbližší, korfbalu. Společně s členy Českého korfbalového svazu, organizátory projektu Korfbal do škol, jsem navštívila také Střední školu, základní školu a mateřskou školu Kosmonautů v Olomouci, představení korfbalu proběhlo ve dvou ukázkových blocích (2 x 2 hodiny). Projektu se zúčastnily dvě třídy základní školy, které společně tráví hodiny tělesné výchovy, a to žáci z 3. a 4. třídy, které navštěvují děti se sluchovým, mentálním a kombinovaným postižením.

Důvod návštěvy na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů nebyl určen pouze mou bakalářskou prací, šlo zároveň i o rozšíření povědomí organizátorů projektu Korfbal do škol, o práci s dětmi s postižením. Pro mě i mé kamarády a kolegy z Českého korfbalového svazu se jednalo o novou výzvu, nikdo z nás neměl totiž v rámci projektu Korfbal do škol zatím možnost prezentovat korfbal dětem se sluchovým postižením.

Dalším důležitým bodem byla snaha rozšířit povědomí o korfbalu (jediný smíšený sport v České republice) mezi žáky, pedagogy, ale i rodiče, ti byli s celou akcí seznámeni formou informačního dopisu, který je součástí příloh.

V rámci praktické části své bakalářské práce jsem si stanovila dva cíle. První cíl představovala práce v hodině tělesné výchovy se skupinou dětí se sluchovým postižením. Druhým cílem bylo vytvořit pro skupiny dětí se sluchovým postižením program, který by umožnil těmto dětem zahrát si korfbal. V souvislosti s úpravou herních podmínek jsem komunikovala s nizozemským odborníkem, který má korfbalové zkušenosti s lidmi s postižením. Praktická část je tvořena mediálními výstupy, kterými jsou fotodokumentace a videonahrávka zachycující průběh celého výukového bloku korfbalové hodiny. Další výstup představují informace z písemného dotazníkového šetření, kterého se účastnily učitelky tělesné výchovy, ty byly přítomny po celou dobu ukázkových bloků a samy si mohly s dětmi korfbal zahrát.

Obsah korfbalových bloků v hodinách tělesné výchovy byl inspirován příručkou 1001 cvičení, která byla vytvořena Českým korfbalovým svazem. Vzhledem ke znevýhodnění, které se u dětí na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci

objevuje, byla velká část obsahu i samotných cvičení zjednodušena buď v počtech opakování, nebo byla modifikována pravidla.

Pozdrav, zahájení hodiny, které na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů probíhá bilingválně, tedy nejdříve slovně a následně znaky, byl následně doplněn o seznámení se s týmem, který měl dětem korfbal představit a ukázat základy sportu, jenž pro ně byl do první ukázkové hodiny neznámým. Tak jako začíná každá hodina tělesné výchovy i trénink vrcholových sportovců jsme začali i my s dětmi na této škole, tedy běžeckými aktivitami a protažením. Korfbal je hrou, která je postavena na přihrávání si míče mezi jednotlivými hráči, práce s míčem je tedy stěžejní aktivitou, kterou je potřeba ve velké míře nacvičit. Děti základní školy měly dostatečné základy přihrávání si, nám tedy šlo v této fázi o to, aby si s míčem vyzkoušely přihrávat tak, jak je potřeba během hry, jednalo se o nové způsoby přihrávek, které byly spíše výzvou a něčím novým. Blok přihrávek byl zahájen klasickými přihrávkami ve dvojicích oběma rukama, s postupným zvětšováním vzdálenosti dětí od sebe. Následovalo přihrávání si o zem s jedním odrazem, které bylo cíleno na přesný odhad práce s míčem a navázalo tak na předchozí přihrávky též oběma rukama. Poté přišlo na řadu přihrávání si pravou a levou rukou, které je při korfbalovém zápase nejčastějším způsobem předávání si míče a na které bylo tedy i při prezentaci korfbalu na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů považováno za nejdůležitější. Pomocí přihrávání míče děti natrénovaly i střelbu na koš, kdy si nahrávaly velkými obloučky, šlo o nápodobu střelby na koš, při tomto nahrávání si míče byl kladen důraz na pohyb částí těla, které dopomáhají k lepšímu pohybu míče směrem vzhůru - tedy od pérování v kolenou, přes výskok až po vytažení rukou při odhození míče. Všechna tato cvičení zaměřená na přihrávání míče byla vždy na konci každého cvičení doplněna o soutěž na přesnost. Šlo především o to, která dvojice v co nejkratším intervalu zvládne přihrát míč v předem daném počtu opakování, většinou v počtu deset.

Přihrávání si na místě bylo následně změněno o přihrávání si a následování míče, přihrávání si v pohybu. Spojení pohybu společně s předem nacvičenou aktivitou bylo pro většinu dětí náročnou aktivitou, po několika opakováních se i s tímto cvičením každé z nich popralo a aktivitu zvládlo.

Dovednost, která je pro korfbal alfa omega, a to je střelba na koš, byla ve velkém metodicky vysvětlena během obou výukových bloků a byl pro ni vyhrazen v každé hodině velký časový úsek. Správná technika střelby je stěžejní, a proto bylo každé z dětí během této činnosti opravováno asistenty z Českého korfbalového svazu tak, aby každé z dětí docílilo skórování a zažilo tak radost ze vstřeleného koše. Cvičení na střelbu byla vzdálenostně

odstupňovaná, byl ale brán zřetel na žáky s kombinovaným postižením. Aby nešlo pouze o dril při střelení, byly během nácvičku vkládány střelecké soutěže, ale v rámci úprav se sníženým počtem vstřelených košů vzhledem k hodinám, které probíhají na běžných základních školách, kde jsou vzdělávány intaktní děti.

Přihrávání si v pohybu bylo malou předpřípravou pro samotnou hru, která byla pro děti se sluchovým postižením modifikována a v pravidlech upravena. Samotná modifikace a úprava pravidel byla stěžejním krokem při přípravě programu do hodiny tělesné výchovy na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů. Vzhledem k tomu, že díky předchozí komunikaci s učitelkami tělesné výchovy jsem věděla, jak probíhají hodiny tělesné výchovy a konkrétně tedy hraní her, mi bylo jasné, že se musí postupovat krok po kroku. Kvůli časovému omezení nebylo možné hru s žáky rozebrat tak, jako to dělají během školního roku paní učitelky. I tak jsme ale s dětmi před samotnou hrou korfbalu hráli různé míčové hry jako například horký brambor či házenou. V rámci přípravných cvičení jsme se postupně věnovali jednotlivým průpravným aktivitám. Bylo dbáno na všechny kroky, kterými si děti prošly během přípravných cvičení, kterým jsme se věnovali. Při přechodu ke korfbalu byla dětem vysvětlena pravidla. Byla vybrána pouze některá, sice ta základní, ale v omezeném počtu. Pravidla byla několikrát zopakována a názorně vysvětlena, aby si mohly děti propojit vyznakovanou a slovně řečenou definici s vizuálním obrazem, zkrátka aby věděly, co se od nich během hry očekává. Žáci byli rozděleni do dvou týmů, s tím, že v každém týmu byl jeden dospělý spoluhráč (paní učitelka/asistent z Českého korfbalového svazu), který hru řídil a dětem během hry radil, tento hráč byl pro děti oporou a asistentem, na kterého jsou v běžných hodinách zvyklí.

4.1 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek respondentů tvořily paní učitelky tělesné výchovy, které se aktivně zúčastnily obou korfbalových bloků. Výběr byl tedy záměrný a otázky byly směřovány ke korfbalu a samotné realizaci praktické části na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů. Dotazník obdrželi pouze učitelky tělesné výchovy, nikoliv asistenti pedagoga, jelikož se ani jeden z asistentů nezúčastnil obou výukových bloků, odpovědi by tedy neměly takovou váhu, jako odpovědi od zúčastněných učitelek. Výzkumného šetření se tedy zúčastnily pouze dvě respondentky, jejich odpovědi slouží i jako shrnutí a diskuze nad absolvovanou činností. Lze říci, že obě se ve svých názorech shodly – vyjádřily shodné názory.

4.2 Shrnutí výukových bloků Korfbalu na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci

Vzhledem k tomu, že ani jedna z učitelek tělesné výchovy nepřišla nikdy dříve do kontaktu během svého studia ani praxe s nizozemskou míčovou hrou, byly i pro ně výukové bloky poučné a získaly tak do svého povědomí novou kolektivní hru, kterou mohou v hodinách TV využívat. I pro mě byl názor těchto učitelek velmi důležitý, protože pomůže vytvořit metodické postupy, které budou sloužit k propagaci korfbalu u dětí se sluchovým postižením.

I přestože se s korfbalem obě respondentky setkaly poprvé, velmi je tato míčová hra nadchla a považují ji za sport, který je možné a vhodné začlenit do hodin tělesné výchovy i na školách pro děti se sluchovým postižením. Samozřejmě je nutná modifikace pravidel, které byly provedeny během bloků v hodinách u nich na škole. S přihlédnutím k tomu, že děti, které se korfbalového projektu zúčastnily, nebyly postižené pouze v oblasti sluchu, ale ve většině případů i s přítomným mentálním postižením, bylo nejdůležitější podmínkou opakování. Zároveň zmiňují i to, že během hry se děti učí několika dovednostem v jedné chvíli, ať se jedná o pohybové schopnosti, jako jsou rychlost, pohotovost obratnost a síla nebo smysl pro kolektivnost, pomoc a vzájemný respekt. Pravidla, která děti musí během hry dodržovat, využijí i v životě.

S ohledem na pravidla je respondentky hodnotí jako dostatečně vysvětlená, jak pro někoho, kdo neměl ani povědomí o tom, co korfbal je, ale i pro učitele, který může pravidla a principy hry vysvětlovat žákům z jiných ročníků. Komunikace i se samotnými žáky se sluchovým postižením, kteří se na hře aktivně podíleli, byla podle nich na dobré úrovni a děti základy hry velmi dobře pochopily. Zmiňují to, že pokud by bylo pro hru vyhrazeno větší časové pásmo a bloky by proběhly opakovaně, bylo by vhodnější nejdříve aplikovat jedno pravidlo a až po následném zafixování si, navázat dalším. Tímto způsobem pracují v hodinách tělesné výchovy a díky důkladnému přístupu k dětem s kombinovaným postižením se mohou žáci vyšších ročníků účastnit sportovních turnajů mezi základními školami pro sluchově postižené.

Úpravy, které byly v pravidlech provedeny, považují učitelky ze Střední školy, základní školy a mateřské školy Kosmonautů místné a vzhledem ke znevýhodnění dětí dostatečné.

Díky spolupráci ČKS a projektu Korfbal do škol je možné, aby si každá škola, na které je projekt realizován, zapůjčila potřebné vybavení a korfbal tak mohli učitelky se svými žáky hrát i v běžných hodinách tělesné výchovy. Střední škola, základní škola a mateřská škola Kosmonautů této nabídky využila a vybavení nevyužívá pouze v hodinách TV, ale i ve všech sportovních kroužcích, v nichž korfbal slouží jako doplňková hra. I když výklad od samotných učitelek tělesné výchovy není pro děti tak zajímavým, samotná hra je velmi baví a je pro ně zajímavou změnou.

Respondentky by si přály, aby spolupráce s Českým korfbalovým svazem pokračovala a mohli se tak zapojit i žáci z jiných tříd, jelikož korfbal berou jako ideální pro realizaci v tělesné výchově ve školách, kdy se v tělocvičně setkávají chlapci i děvčata v jeden okamžik. Vyzdvihují i to, že každý hráč musí být užitečný ve všech funkcích a musí zvládat všechny herní dovednosti, není tedy obvyklé, aby se žáci domluvili, který z nich bude střelcem a užije si jako jediný pocit úspěchu. Základem je spolupráce, kterou často děti při hrách obcházejí.

V prostoru pro připomínky obě respondentky vyzdvihly pohotovost celého týmu, který se na realizaci podílel, ocenily i schopnost přizpůsobení se jak při komunikaci s dětmi, ale i v samotných herních pravidlech.

4.3 Pohled korfbalisty na hru dětí sluchově postižených

Jelikož se díky korfbalu dostávám do několika pozic – hráčka korfbalu, fanoušek jiných věkových kategorií a asistentka týmu projektu Korfbal do škol, vidím, jak si každá skupina hráčů užívá hru jinak a jak se k ní samotné staví. Nelze srovnávat hráče, kteří se korfbalu věnují několik let s dětmi, které se k němu dostanou poprvé, nebo si jej zahrají párkrát během roku ve školní tělocvičně. Mohu se ale pokusit popsat mé pocity a názory z pozorování tří skupin dětí, se kterými jsem se setkala. První skupinou, jsou děti, které se korfbalu věnují ve svém volném čase, pravidelně trénují a následně reprezentují svůj klub na republikových turnajích či zápasech. Další skupinou jsou intaktní děti z běžných základních škol, kterým je korfbal představen díky projektu Korfbal do škol, které jej hrají v hodinách tělesné výchovy. Poslední skupinou jsou děti s kombinovaným postižením ze Střední školy, základní školy a mateřské školy Kosmonautů v Olomouci, které se s korfbalem setkaly dvakrát pod vedením členů Českého korfbalového svazu.

I když je korfbal hrou, která spadá do volnočasových aktivit, někteří hráči dětského věku mohou být do tréninků nuceni rodiči. Velká část dětí, nevyužívá svůj mimoškolní čas efektivně, a proto je nátlak ze strany zákonných zástupců pochopitelný. Malé hráče může

tento přístup ale i odradit a nepřístupují ke hře tak, jak se od nich očekává. Osoba trenéra hraje také svoji velkou roli, která rozhoduje jak o budoucím pokračování dětí ve sportování, tak i o motivaci ke hře. S tímto problémem se nesetkáváme u dětí, které korfbal znají pouze jako novou hru, kterou hrají v tělocviku. Zapálení pro hru totiž nemusí přetrvávat po tak dlouhý časový úsek, jako u dětí, které docházejí na korfbalové tréninky. Užívají si tedy hru jiným způsobem, a zde se dostáváme k rozdílu mezi dětmi intaktními a se sluchovým postižením. Stejný věk dětí, materiální vybavení školy, tým ČKS i hra, ale rozdílné děti s různými problémy a potřebnými přístupy. Jen drobný výčet bodů, u kterých je možné se pozastavit a zamyslet se.

Jednou z prvních věcí, které jsem si všimla, byla soustředěnost dětí se sluchovým postižením. Jejich znevýhodnění je staví do permanentního postřehu, pokud osoba sluchově postižená nezaznamená potřebné informace, znamená to pro ni další znevýhodnění, proto jsem velmi ocenila to, když při zahájení hodiny, či vysvětlování pravidel a zadávání soutěžních úkolů všechny děti sledovaly, aby jim žádná informace neunikla. Každý, kdo si vzpomene na hodiny tělocviku, které absolvoval na základní či střední škole, ví, jak tomu je v situaci na běžné základní škole. Další bod, u kterého bych se chtěla zastavit, je radost ze hry, něco, co byste si řekli, že nelze rozlišovat podle skupiny dětí. Sama jsem si ale všimla rozdílu při vstřelení prvního koše u dítěte s kombinovaným postižením a zdravého žáka čtvrté třídy. Děti bez postižení jsou zvyklé častěji zažívat úspěch, ať školní či sportovní, některé z nich jej berou jako samozřejmost. Žák se sluchovým postižením musí ve většině případů dlouhou dobu určitou činnost nacvičovat, aby se úspěchu dočkal.

I pro mě samotnou nebylo působení na základní škole pro sluchově postižené stejné jako na jiných základních školách v rámci projektu Korfbal do škol. Nejen kvůli důležitosti spolupráce na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci s ohledem na bakalářskou práci, ale zejména respekt, se kterým jsem přistupovala nejen k učitelkám tělesné výchovy, ale i k samotným dětem. Jen když jsem viděla, jak se děti prohání se sluchadlem či kochleárním implantátem, nedokázala jsem si představit sportovat s podobnou pomůckou. Můj velký obdiv mají zejména učitelé, kteří pracují právě s dětmi se zdravotním postižením, a ti ve školách pro děti se sluchovým postižením obzvlášť.

4.4 Diskuze

V dnešní době se ve školách obvykle během hodin tělesné výchovy setkávají v jeden okamžik dívky i chlapci a školy nejsou ve většině případů vybaveny tak, aby bylo možné přizpůsobit prostory tomu, aby si dívky hrály svoji hru a chlapci také. Častým problémem základních škol, které jsou situovány na vesnici je také to, že počet dívek a chlapců zvlášť netvoří skupinu, která by byla početně schopna hrát hru odděleně dle pohlaví, tedy aby si děvčata hrála na polovině tělocvičny přehazovanou a chlapci na polovině druhé fotbal. Učitelé tělesné výchovy se snaží tuto situaci na jaře vyřešit venkovním hřištěm, které ale každá škola nevlastní. Otázkou a problémem je to, když nastane zima a obě pohlaví musí spolupracovat v rámci jedné tělocvičny.

Z vlastní zkušenosti ze základní školy vím, že učitelé staví na kompromisech a jednu vyučovací hodinu je program uzpůsoben jednomu pohlaví a další týden druhému. Situace se dá vyřešit i jinak, a jednou z variant je korfbal. Tato hra, která díky tomu, že není příliš známá, dokáže nadchnout téměř každého. Zároveň řeší problém, se kterým se tělocvikáři pravidelně setkávají. Jak bylo zmíněno již respondentkami výše, jedná se o hru, která nutí žáky ke spolupráci a vzájemnému respektu, což jsou vlastnosti, které nemá velká část dnešních dětí zažité.

Na nastalou situaci jak v hodinách tělesné výchovy, tak i v chování dětí se pokouší reagovat i Český korfbalový svaz, který díky svému projektu Korfbal do škol nabízí ředitelům škol prostřednictvím učitelů tělesné výchovy předat instrukce k realizaci nového sportu v jejich hodinách. Projekt vznikl i s ohledem na to, že členská základna dětí navštěvujících základní školu není tak velká, jako tomu bylo například před deseti lety. Proto jsem se rozhodla využít pomoci ČKS a představit za pomoci úprav v pravidlech tuto hru i dětem se sluchovým postižením, které mají hodiny tělesné výchovy stejné jako intaktní děti.

Vzhledem k tomu, že se učitelkám tělesné výchovy na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci působení členů Českého korfbalového svazu samozřejmě s podmínkou a přihlédnutím ke specifickým potřebám dětí s postižením, které bylo důležitou součástí praktické části, líbilo, myslím si, že je korfbal sportem, který mohou hrát všechny děti bez rozdílu pohlaví či zdravotního znevýhodnění. Doslechla jsem se, že mezi školami pro sluchově postižené děti pravidelně probíhají sportovní turnaje v různých disciplínách a sportovních hrách, to je podle mého názoru směr, kterým bych se mohla společně s realizátory projektu Korfbal do škol ubírat. S ohledem na inkluzi se v dnešní době

nenahlíží na děti s postižením tak, jako tomu bylo dříve a proč by si tedy nemohly v hodinách tělesné výchovy či ve svém volném čase užívat radosti ze hry tak, jako zdravé děti.

ZÁVĚR

Má bakalářská práce se zabývala trávením volného času sluchově postižených, a to se speciálním zaměřením se na sportování dětí na základních školách pro sluchově postižené. Této oblasti jsem se věnovala ve své praktické části, když jsem se zabývala úpravami v hodině tělesné výchovy a samotnou realizací hodiny korfbalu na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci.

K volbě problematiky mě vedlo to, že jsem studentkou oboru Speciální pedagogika – vychovatelství a aktivní hráčka korfbalu. V rámci praxe během studia jsem si vyzkoušela vést ukázkovou hodinu korfbalu na běžné základní škole a chtěla jsem si zkusit, co vše by obnášelo, když bych stejnou hodinu praktikovala na základní škole pro sluchově postižené. Obecně jsem se v práci s dětmi se zdravotním postižením našla, tuto skutečnost jsem si potvrdila během absolvování praxí, práce s dětmi sluchově postiženými pro mě byla nejzajímavější, což mě vzhledem k mému zaměření na surdopedii velmi potěšilo.

Svou práci jsem rozdělila na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretickou část tvořily jednak informace potřebné pro práci s dětmi se sluchovým postižením a jednak také charakteristika volného času, sportovních aktivit.

Teoretická část byla zaměřena na znalosti o postižení sluchu a zejména pak komunikaci osob sluchově postižených, kterým jsem se věnovala v první kapitole. Následovala kapitola zaměřená na volný čas, jak obecně, tak i na volný čas neslyšících. Dále jsem se věnovala sportovním oddílům, ve kterých se neslyšící sportovci sdružují, s pozastavením se u deaflympiády. Poslední kapitola teoretické části pojednávala o sportovních hrách se zaměřením na korfbal a hodiny tělesné výchovy na základních školách pro sluchově postižené děti.

Hlavním cílem praktické části bylo vcítit se do role učitele tělesné výchovy na základní škole pro sluchově postižené, vymyslet a upravit program do hodiny podle specifických potřeb dětí a poté samotný obsah hodiny žákům představit a být jim nápomocna v případě potřeby. Pro lepší zpracování působení na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci slouží fotodokumentace a video, které zachycuje hodinu tělesné výchovy na právě zmiňované škole. S pořízením a zpracováním fotografií i videa rodiče dětí navštěvujících základní školu pro sluchově postižené souhlasili a podepsali informovaný souhlas se zpracováním osobních údajů, ten je součástí příloh bakalářské práce. Po uskutečnění ukázkových hodin korfbalu byl dvěma respondentkám, učitelkám tělesné výchovy, zaslán dotazník s otevřenými otázkami, které byly zaměřeny na průběh korfbalové

hodiny. Dotazník je také přiložen v seznamu příloh práce. Odpovědi byly zpracovány a slouží jako zhodnocení celé aktivity ze strany školy, kde byla praktická část práce realizována.

Tato bakalářská práce může být podnětem pro další studenty nejen oboru speciální pedagogika, ale i například oboru aplikované pohybové aktivity k tomu, aby se snažili rozšířit spektrum pohybových aktivit pro děti s různým zdravotním postižením.

Zároveň tato práce sloužila jako počátek propojení projektu Českého korfbalového svazu Korfbal do škol s výukou na školách zaměřených na vzdělávání dětí s různými formami postižení.

SEZNAM ZKRATEK

WHO – World Health Organization

OAE – Otoakustické emise

ICSD – International Committee of Sports for the Deaf

IKF – International Korfbal Federation

FIK – Federationale de Korfbal

ČSRK – Československá skupina pro rozvoj korfbalu

TJ – tělovýchovná jednota

SP – sluchové postižení

TV – tělesná výchova

MŠ – mateřská škola

ČKS – Český korfbalový svaz

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAREŠOVÁ, J.; HRUBÝ, J. 1999. *Didaktické a technické pomůcky pro sluchově postižené v MŠ a ZŠ*. Praha: Septima. ISBN 80-7216-105-9.
- CRUM, B. 2020. *Svéráznost a kontroverze korfbalu*. Český korfbalový svaz. ISBN neuvedeno.
- ČESKÝ KORFBALOVÝ SVAZ, 2020. *1001 cvičení*. Český korfbalový svaz. ISBN neuvedeno.
- JANEČKA, Z. 2012. *Vybrané kapitoly ze sportu osob se zdravotním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3107-9.
- JANOTOVÁ, N. a SVOBODOVÁ, K. 1996. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole: [metodická příručka pro učitele]*. Praha: Septima. ISBN 80-85801-72-8.
- JUNGWIRTHOVÁ, I. 2015. *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0944-7.
- KNOTOVÁ, D. 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.
- KRAHULCOVÁ, B. 2014. *Komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Beakra. ISBN 978-80-903863-2-7.
- KUDLÁČEK, M. 2013. *Základy aplikovaných pohybových aktivit*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3954-9.
- LANGER, J. 2013a. *Komunikace osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3674-6.
- LANGER, J. 2013b. *Úvod do pedagogiky osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3745-3.
- LANGER, J. 2013c. *Základy surdopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3702-6.
- LANGER, J. 2013d. *Znakové systémy v komunikaci neslyšících*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-3746-0.
- LANGER, J.; SOURALOVÁ, E. 2006. *Surdopedie – andragogika*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1206-3.
- MIŠUREC, R.; FUXOVÁ, I. 1990. *Korfbal, jediná smíšená kolektivní míčová hra na světě*. Praha: Sportpropag. ISBN neuvedeno

- MUKNŠNÁBLOVÁ, M. 2014. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5034-7.
- PANSKÁ, S. 2013. *Aplikované pohybové aktivity osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3655-5.
- PÁVKOVÁ, J. 2008. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PIPEKOVÁ, J. 1998. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, Brno: Paido, edice pedagogické literatury. ISBN 808-59-3165-6.
- POTMĚŠIL, M. 2015. *Osobnost dítěte v kontextu vady sluchu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4729-2.
- SEKOT, A. 2019. *Rodiče a sport dětí: rodičovské výchovné styly jako motivační faktor sportování dětí a mládeže*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9292-1.
- SKÁKALOVÁ, T. 2014. *Dítě se sluchovým postižením*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-502-8.
- SLEPIČKOVÁ, I. 2005. *Sport a volný čas: vybrané kapitoly*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1039-6.
- SLOWÍK, J. 2016. *Speciální pedagogika – 2. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0095-8
- VYHNÁLKOVÁ, P. 2013. *Základy pedagogiky volného času – 1. vydání*. Agentura Gevak s.r.o. ISBN 978-80-86768-73-1.
- TÁBORSKÝ, F. 2004. *Sportovní hry: sporty známé i neznámé*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0875-2.
- TÁBORSKÝ, F. 2005. *Sportovní hry II: základní pravidla, organizace, historie*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1330-6.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Příloha k informovanému souhlasu

Příloha č. 2: Informovaný souhlas se zpracováním osobních údajů

Příloha č. 3: Dotazník k praktické části

Příloha č. 4: Vlastní fotografie

Příloha č. 1: Příloha k informovanému souhlasu

Příloha k Informovanému souhlasu se zpracováním osobních údajů

Jmenuji se Gabriela Filipovszká a jsem studentkou oboru Speciální pedagogika – vychovatelství na pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Studium mám zaměřené na surdopedii (vědu o osobách se sluchovým postižením). Zároveň jsem hráčkou korfbalu – týmového míčového sportu, který je sportem smíšeným (v jednom týmu hrají dívky i chlapci společně). Korfbal je skvělý sport, který se dá využívat v hodinách tělesné výchovy a zároveň má několik forem. Hra se dá upravovat pro různé skupiny dětí.

V letošním roce píši bakalářskou práci, která spojuje právě děti se sluchovým/kombinovaným postižením a korfbal. Ráda bych praktickou část k bakalářské práci provedla ve škole, kterou Vaše dítě navštěvuje – Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4. Pro Vaše děti by to znamenalo zpestření hodiny tělesné výchovy, vyzkoušet si něco nového a zapojit se do bakalářské práce.

Váš podpis na Informovaném souhlasu se zpracováním osobních údajů je důležitý pro další průběh psaní bakalářské práce, v němž bych ráda využila fotografie, které bych během hodiny korfbalu na základní škole pořídila. Fotografie nebudou zpracované jinak, než v bakalářské práci, které budu autorkou. Pokud souhlasíte se záměrem zpracování fotografií, budu ráda, když podepíšete Informovaný souhlas se zpracováním osobních údajů.

Děkuji.

Gabriela Filipovszká

Příloha č. 2: Informovaný souhlas se zpracováním osobních údajů

INFORMOVANÝ SOUHLAS SE ZPRACOVÁNÍM OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji Gabriele Filipovszké souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů o mém dítěti ke studijním a vědeckým účelům, poskytnutých během projektu *Korfbal do škol* v rámci bakalářské práce na Ústavu speciálněpedagogických studií pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Jako zákonný zástupce dávám studentce svůj souhlas ke shromažďování, zpracování a evidenci níže uvedených osobních a citlivých údajů o mém dítěti

.....
nar., ve smyslu evropského nařízení GDPR a směrnice školy ohledně zpracování osobních údajů.

Osobní údaj	Účel zpracování
Fotografie žáka	Zpracování bakalářské práce
Videozáznam žáka	Zpracování bakalářské práce

V dne

Jméno zákonného zástupce

a podpis

Příloha č. 3: Dotazník k praktické části

Doprovodný dokument k bakalářské práci na téma: Míčové hry jako volnočasová aktivita dětí se sluchovým postižením

Dostává se k Vám několik otázek, které měly být osnovou pro rozhovor, který jsem plánovala v době, než jsme se všichni dostali do situace, která nastala. Vzhledem k časovým možnostem spojeným s odevzdáváním bakalářské práce bych Vás ráda poprosila o několik odpovědí, které mi poslouží jako zhodnocení působení týmu Českého korfbalového svazu v hodinách tělesné výchovy na vaší základní škole a zároveň jako část bakalářské práce, konkrétně praktické části.

- Znalá jste korfbal dříve, než jsem přišla s žádostí o umožnění vykonat praktickou část bakalářské práce u vás ve škole? Pokud ano, odkud jste se o něm dozvěděla, jak jste s korfbalem přišla do kontaktu (studium, apod.)?
- Myslíte si, že je korfbal sport, vhodný do hodin tělesné výchovy na školách pro děti se sluchovým postižením? Pokud ano, tak proč?
- Byla podle Vás samotná hra a pravidla dostatečně vysvětlena? Pokud ne, co byste změnila?
- Zdály se Vám úpravy, které byly vykonány v pravidlech (počet hráčů, úprava hřiště, omezený počet pravidel, a jiné) dostatečné pro samotnou hru dětí se sluchovým postižením?
- Využili jste zapůjčeného korfbalového vybavení a hráli jste korfbal v hodinách tělesné výchovy?
- Ocenili byste, kdyby se tým Českého korfbalového svazu zaměřený na projekt Korfbal do škol, do vaší školy vrátil a seznámil s hrou i děti z jiných tříd?
- Napadají Vás nějaké připomínky k našemu účinkování ve vaší škole, či k práci s dětmi se sluchovým postižením v rámci hodin tělesné výchovy nebo sportování obecně?

Budu moc ráda, když mi na otázky odpovíte, a pomůžete mi tak dopsat praktickou část mé práce. Chápu, že i přes to, že nechodíte do práce v běžném režimu, máte spoustu práce, proto doufám, že Vám odpověď na mé otázky nezabere příliš mnoho času. Děkuji za spolupráci jak v hodinách tělesné výchovy, tak i nyní s odpověďmi na otázky.

Příloha č. 4: Vlastní fotografie

Fotografie č. 1: Vysvětlení programu žákům

Fotografie č. 2: Návčik přihrávání

Fotografie č. 3: Přihrávání horním obloukem (nácvik pro střelbu na koš)

Fotografie č. 4: Střelba na koš

Fotografie č. 5: Přátelské utkání (samotná hra)

Fotografie č. 6: Společná fotografie účastníků

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Gabriela Filipovszká
Katedra nebo ústav:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název závěrečné práce:	Míčové hry jako volnočasová aktivita dětí se sluchovým postižením
Název závěrečné práce v angličtině:	Ball games as a free time activity of children with hearing disability
Anotace závěrečné práce:	<p>Hlavním tématem bakalářské práce jsou děti se sluchovým postižením. Teoretická část je zaměřena na samotné sluchové postižení, komunikaci, volný čas osob sluchově postižených a specifika hodin tělesné výchovy na školách pro děti se sluchovým postižením.</p> <p>Praktická část poté popisuje průběh ukázkových hodin na Střední škole, základní škole a mateřské škole Kosmonautů v Olomouci za pomoci odpovědí paní učitelek tělesné výchovy na otázky týkající se realizace praktické části v jejich hodinách. Výsledkem je jak shrnutí učitelek, tak i vytvoření video ukázky z hodiny korfbalu na základní škole pro sluchově postižené.</p>
Klíčová slova:	Sluchové postižení, dítě, sport, míč, korfbal
Anotace v angličtině:	The main topic of the bachelor thesis is children with hearing disability. The theoretical part is focused on the hearing impairment itself, communication, leisure time of the hearing disability and the specifics of physical education classes in schools for children with hearing disability.

	<p>The practical part then describes the course of demonstration classes at the Secondary School, Primary School and Kindergarten Cosmonauts in Olomouc with the help of answers of physical education teachers to questions about the implementation of the practical part in their classes. The result is a summary of both the teachers and the creation of video clips from hours korfball in elementary school for the hearing impaired.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Hearing disability, child, sport, ball, korfball
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Příloha k informovanému souhlasu</p> <p>Příloha č. 2: Informovaný souhlas se zpracováním osobních údajů</p> <p>Příloha č. 3: Dotazník k praktické části</p> <p>Příloha č. 4: Vlastní fotografie</p>
Rozsah práce:	41 s. (85 802 znaků)
Jazyk práce:	Český